

הלכות מעשיות

שיעורו של מורנו הגאון הרב מצליח-חי מאזוז שליט"א

גליון קנ"ו

שודר בערוץ "קול ברמה" במסגרת התכנית "בית ההוראה"

העלון מוקדש לע"נ גאון עוזנו עטרת תפארת הפוסקים מרן רבנו עובדיה יוסף בן גורג'יה זצוק"ל

הלכות ציצית (ב')

נושאי השיעור:

שיעור הטלית קטן. ברכת הטלית קטן. הוצאת הציציות. ברכה על טלית שאינה שלו. ברכה כשהסיר הטלית מעליו. טלית קטן מניילון. זמן עטיפת הציצית. דברי זכרון על מורנו הגאון רבי משה הלוי זצ"ל.

שיעור הטלית קטן

א. שאלה: מה מברכים על לבישת טלית קטן?

תשובת הרב: לפני שאנחנו באים לברר מהי ברכת הטלית קטן, קודם כל עלינו לברר שאכן יש בה את השיעור והגודל המתאים. באמת השיעור הזה הוא מאד מורכב. הגמרא במסכת מנחות (מ' ע"ב) אומרת: טלית שהקטן מתכסה בה ראשו ורובו, והגדול יוצא בה דרך עראי, וממילא חייב בציצית.

מה הטעם שהגדול יוצא בה דרך עראי, מדוע אינו יוצא בבגד הזה דרך קבע? מפני שהמידה הזו לא כל כך מתאימה לו, הוא לא היה קונה כך מהחנות, והוא לובש אותה רק באקראי, בגד בשיעור כזה חייב בציצית. אך בגד קטן יותר – פטור.

ומהו הקטן שהגמרא מדברת עליו, איזה גיל צריך שיהיה הקטן שהגדול יוצא בה עראי? הטור (סי' ט"ז) כותב שזהו קטן בן תשע שנים, והב"ח כותב כבן שש-שבע. והרדב"ח בתשובה (ח"ה סי' ב' אלפים ק"ו) כותב שעל פי דברי הרמב"ם השיעור הוא כבן חמש שנים.

ומניין? הרמב"ם (פ"ג מהלכות ציצית ה"א) כתב: כסות שחייב אדם לעשות בה ציצית מן התורה היא כסות שיש לה ארבע כנפות או יותר על ארבע, ותהיה מידתה כדי שיתכסה בה ראשו ורובו של קטן המתהלך לבדו בשוק ואינו צריך אחר לשומר. ולמד מכך

הרדב"ח שהגיל צריך להיות חמש שנים, כי כבר מהגיל הזה ילד יכול לילך לבדו בשוק, ובפרט שאז לא היו כבישים ומכונות.

ומה הפירוש 'ראשו ורובו של קטן'? כתב הרדב"ח שאין הכוונה שבנוסף לראשו יהיה גם רובו, אלא רוב הראש והגוף יחד. ולפי זה נמצא שהמידה אינה גדולה כל כך.

כמה באמת השיעור המדויק? בשו"ת נחפה בכסף (סי' א' דף ו' ע"ב) כתב שהשיעור הוא אמה אורך - על חצי אמה רוחב. בספר שלמי ציבור (דף כ"ו ע"ב) כתב שצריך אמה אורך ואמה רוחב.

והגאון רבי חיים פלאג'י בשו"ת לב חיים (ח"א סי' צ"ט) הוסיף בשיעור גדול יותר, וסובר שצריך שיהיה אמה וחצי אורך ואמה וחצי רוחב. אבל רוב הפוסקים סוברים שהשיעור ברוחב מעט פחות, וצריך אמה וחצי אורך ואמה רוחב. כך גם דעת הרב בן איש חי (פ' לך לך סי' א' וסי"ב) ועוד הרבה פוסקים שבגד בשיעור אמה וחצי אורך ואמה רוחב חייב בציצית.

לפי זה טלית קטן שהרוחב שלה הוא 48 ס"מ (אמה רוחב), והאורך שלה הוא 72 ס"מ (אמה וחצי אורך) – חייבת בציצית.

ברכה על טלית קטן

ולכאורה צריך גם לברך על טלית קטן בשיעור כזה. ואכן רבים נהגו לברך על טלית קטן כזו.

ברכת הטלית קטן

ומה מברכים על טלית קטן? כתב מרן בשלחן ערוך (סימן ח' ס"ו): על טלית קטן יכול לברך להתעטף, אף על פי שאינו מתעטף אלא לובשו. אמנם לכאורה היה מקום לומר שאם אנחנו מברכים 'להתעטף' עלינו להתעטף ממש ולא רק ללבוש. אבל מרן כותב שלא צריך ממש להתעטף. ומה שחכמים תיקנו כך הוא מפני שכך היו המלבושים שבזמנם שהיו רגילים להתעטף בהם, ומפני ההרגל תיקנו לשון 'להתעטף'. אבל באמת עיטוף לא כתוב בתורה, אלא כתוב ארבע כנפות 'כסותך' אשר תכסה בה, דהיינו כל בגד שאדם מתכסה בו הרי שהוא חייב בציצית. ולכן אין שום חשש אם אדם רק לובש ואינו מתעטף, ויכול לברך כרגיל 'להתעטף'.

ומאידך הרמ"א כתב שמכל מקום עדיף לברך על מצות ציצית ולא להתעטף. וכך המנהג ואין לשנות.

אבל היינו דוקא הוא אם אדם לובש הטלית קטן כמו כל לבישת בגד. אבל אם הוא לוקח אותה ומתעטף בה מברך עליה "להתעטף". וכמו שמרן כתב (שם ס"ג): טליתות קטנים שלנו שאנו נוהגים ללבוש, אף על פי שאין בהם עיטוף יוצאים בהם ידי חובת ציצית. וטוב להניח אותו על ראשו, רחבו לקומתו ולהתעטף בו. ויעמוד כך מעוטף לפחות כדי הילוך ארבע אמות, ואחר כך ימשכנו מעל ראשו וילבישנו.

לסיכום: לכתחילה אין לברך על טלית קטן. ומי שנוהג לברך, יכול להמשיך במנהגו, ולאחר שמתרחץ ביום וכדומה, שהיה הפסק מהלבישה הקודמת, ולובש טלית קטן מחדש – יכול לברך עליה.

ומה יברך? כתב הרמ"א והסכימו לדבריו הפוסקים הספרדים שראוי לברך על מצות ציצית. ומכל מקום יכול לברך להתעטף, וטוב שלאחר שיברך להתעטף ישים את הטלית קטן על ראשו וגופו, ולאחר מכן ילבש אותה על גופו, ובאופן הזה לכל הדעות יכול לברך להתעטף.

הוצאת הציציות

ב. שאלה: האם הנכון להוציא את הציציות חוץ מהבגדים או להכניס הציציות פנימה?

תשובת הרב: הנכון למנהג הספרדים להכניס הציציות מתחת הבגדים. אבל מי שמתחזק ביראת שמים על ידי הוצאת הציציות, ובפרט מי שנמצא במקום שיש סכנה רוחנית, אדרבה מיעצים לו להוציא הציציות על מנת שזה יהיה מחסום והגנה מפני הסכנה הרוחנית.

אבל מרן הגר"ע יוסף כתב בתשובה (בשו"ת יחו"ד ח"ה סימן ב') שראוי שלא לברך. מפני שדעת הגאון רבנו זלמן בעל התניא היא שהטלית צריכה להיות ארוכה שתי אמות, מלבד הנקב של בית הצואר. כך מובא גם בספר מעשה רב בשם הגר"א שלדעתו הגדול צריך להיות שתי אמות אורך ואמה רוחב וכן היא גם דעת החזון איש. ולכן כתב מרן הגר"ע יוסף שנכון לחוש בזה לספק ברכות להקל.

ובפרט שיש לנו את דעת הגאון אשל אברהם מבושטאטש. הוא כותב שבתורה כתוב ארבע כנפות כסותך, דהיינו בגד שאדם רגיל להתכסות ולהתלבש בו, ולכן רבותינו תיקנו שמלבד זה שצריך שיכסה ראשו ורובו של קטן, צריך גם שהגדול לא יתבייש ללכת עם זה באקראי, כגון על פתח ביתו וכדומה. וכל זה רק בימיהם, אבל היום גדול לא ילך עם בגד בגודל של טלית קטן, אחרי הכל הוא קטן עליו וזה לא מתאים, אנשים לא הולכים עם כאלה בגדים. ולכן לדעתו הוא פטור מן הציצית, מפני שאין גדול הולך עם כזה בגד ואפילו באקראי.

מרן הגר"ע העיר על דבריו וכתב שהטענה הזו אינה טענה, שהרי הסיבה שלא הולכים עם כזה בגד היא מפני שסגנון הלבוש שלנו הוא שונה, וגם אם היו מביאים בגד גדול יותר בסגנון של טלית, גם כן לא היו הולכים עם זה. הרי אנשים הולכים עם חולצה, סוודר, אפודה וכדומה כי אלו הם סגנונות הבגדים, אבל לא בגלל שהבגד הזה הוא בגד קטן. ולכן אין צריך לחוש לסברא הזו.

ומכל מקום למעשה כתב מרן הגר"ע יוסף (בשו"ת יחו"ד שם, ובהליכות עולם ח"א פ' לך לך ס"ד) שיש שאכן הסכימו עם סברתו של הגאון בעל אשל אברהם, ולכן **לכתחלה מעיקר הדין אם יש לאדם טלית קטן שארכו אמה וחצי (72 ס"מ), ורחבו אמה (48 ס"מ), רשאי לברך עליו. אבל רצוי לא לברך עליו אלא לפטור אותו בברכת הטלית גדול שאדם מתעטף בה.**

ובפרט אם אדם ישן בלילה עם הטלית קטן, ובודאי שבבוקר לא יוכל לברך עליה, ולכן כדאי שתמיד אדם יברך על הטלית גדול ויכוון לפטור את הטלית קטן שעליו.

על כל פנים, אדם שרוצה לברך יכול לברך, ומעיקר הדין אם יש אמה וחצי אורך על אמה רוחב יוצאים ידי חובה. והמנהג שאין מברכים על טלית קטן כלל, אלא פוטרים בטלית גדול (הליכו"ע שם).

בשאלה הזו דנו רבים מגדולי אחרוני זמננו. גם מרן הגר"ע ע"ה דיבר על זה בתשובה בשו"ת יחווה דעת (ח"ב). כן כתב על זה מר דודי הגאון רבי יצחק ברדא שליט"א, וגם אנחנו כתבנו בנושא הזה בספר תורת חיים (ח"א בירורי הלכה סימן א'), ונבאר את הענין בקצרה.

מרן השולחן ערוך כתב במפורש שראוי לאדם ללבוש את הטלית שתהיה על בגדיו. וכך כתב מרן (סימן כ"ד ס"א): אם אין אדם לובש טלית בת ארבע כנפות אינו חייב בציצית. וטוב ונכון להיות כל אדם זהיר ללבוש טלית קטן כל היום כדי שיזכור המצוה בכל רגע. ונכון ללבושו על המלבושים. כך הם דברי מרן, ומבואר בדבריו שיש ענין לאדם שילבש את הטלית על הבגדים שלו. אמנם המעיין בבית יוסף יראה שגם בימיו היה המנהג ללבוש את הטלית קטן מתחת לבגדיו.

ונבאר: מרן הביא בבית יוסף דברי רבנו יונה שאמר שאף על פי שמהגמרא בברכות מוכח שכל האיסור ללכת עם ציציות בבית הקברות הוא דוקא כאשר הציציות נגררים על הקברות, אבל אם אינם נגררים עליהם אין בכך איסור. וכתב רבנו יונה שזה דוקא בימיהם, שכל בגדיהם היו עם ארבע כנפות, ואם כן לא נוכל לומר לאדם להוריד את בגדיו מפני שנכנס לבית הקברות, ולכן התירו חכמים לאדם ללכת עם בגד כזה ואין זה בכלל לועג לרש, וכל זמן שאין הציציות נגררים על הקברות – מותר. אבל בזמננו, הואיל והטלית שלנו מיוחדת למצוה, האיסור הוא גם אם הציציות לא נגררים על הקברות.

ומרן כתב על דבריו שהדברים אמורים דוקא בטלית גדול, אבל יש לעיין בטלית קטן שאדם לובש מתחת למדיו (בגדיו), האם מותר להיכנס עמה לבית הקברות. ויש להסתפק בכך מפני שאפשר שלא אסר רבנו יונה אלא דוקא בשלובשו על בגדיו ונראה לעין, אבל כאשר לובשו תחת בגדיו, כיון שאינו נראה אין בו לועג לרש. ומרן למעשה מסיק להקל וכך פוסק בשולחן ערוך.

מתוך לשונו של מרן טלית קטן שאדם "לובשו מתחת למדיו" משמע שהמנהג הפשוט בימיו היה שהיו לובשים את הטלית קטן מתחת הבגדים.

כך גם משמע מדברי המגן אברהם (סי' י"ג) שכתב לגבי טלית שנפסקה בשבת, והוא דן שם מה הדין בטלית קטן, ומשמע מדבריו שהמנהג הפשוט היה שאת הטלית קטן עם הציציות היו לובשים מתחת הבגדים.

לפי זה כתב המאמר מרדכי, שמה שכתב מרן שראוי ללבוש את הטלית קטן מעל הבגדים כדי שתמיד נראה את הציציות, כל זה הוא רק מידת חסידות, ובאמת מרן סובר שמעיקר הדין אין צריך לנהוג כך.

יש ראיות מראשונים רבים שמוכח מהם שהיו לובשים את הטלית קטן מתחת הבגדים, וכמו שמרן הגר"ע יוסף הביא שם.

כל היסוד שמבינים ממנו שעל הציציות להיות מעל הבגדים הוא ממה שכתוב "וראיתם אותו", ולכאורה מפורש שצריך לראות את הציציות. אבל הגמרא במסכת שבת אומרת שכוונת הכתוב לומר בזה שכסות לילה פטורה מציצית, בלילה אדם פטור ממצות ציצית.

שם הגמרא שואלת מי אמר שאכן כוונת הכתוב לשלול כסות לילה, יתכן שכוונת הכתוב לומר שסומא פטור ממצות ציצית, שכתוב בפסוק "וראיתם אותו", וכיון שהסומא אינו רואה ייפטר ממצות ציצית. אבל הגמרא דוחה את זה ממה שכתוב "על כנפי בגדיהם", ומשמע על בגד של כל אדם, וגם בגד של סומא חייב בציצית. ואם כן מה שכתוב וראיתם אותו אינו חוזר על האדם שצריך שיראה אותו, שהרי גם סומא שאינו רואה חייב בציצית. אלא כוונת הכתוב היא שדוקא בגד של יום, שהאדם הלובשו ואחרים יכולים לראותו, דוקא הוא חייב בציצית, אבל בגד שמיוחד ללילה ולא רואים אותו, שהרי מצד הטבע, כאשר אדם לא מדליק אור אין אדם רואה מה יש בלילה, בגד כזה פטור מציצית מפני שכתוב וראיתם אותו.

ומכאן למדנו דבר גדול, שאין כוונת הכתוב במה שאמר וראיתם אותו לומר שיש מצוה או חובה לראות את הציצית, אלא הכוונה שאדם מתחייב במצות ציצית דוקא כאשר יכול לראות את הציצית, דהיינו דוקא ביום ולא בלילה.

ויתירה מכך, המדרש אומר על הפסוק וראיתם אותו וזכרתם, שיש אדם שהוא רואה ויש אדם שאינו רואה אך זוכר, ואלו שני אופנים שאדם מקיים את המצוה. ולפי דברי המדרש הללו נמצא שגם כאשר האדם אינו רואה, אף על פי כן הוא יכול לקיים את מצות הציצית בזכירה.

וכך לשון מדרש רבה: וראיתם אתו – פרט לכסות לילה. או אינו אלא פרט לסומא, חזר ואמר למען תזכרו, נתן ראייה ונתן זכירה, זכירה למי שאינו רואה, ראייה למי שרואה. משמע שגם אדם שאינו רואה את הציצית יכול לזכור את המצוה על ידי עצם הלבישה.

ובפרט שאדם הרי רואה את הציצית בבוקר כאשר מתעטף בטלית, ודי לנו לראות אותה פעם אחת ביום ועל ידי כך לזכור את המצוות. הרי למצות זכור די בפעם אחת בשנה, ובודאי שלמצות ציצית שרואים אותה פעם אחת ביום הדבר מועיל לזכירת המצוות.

וכך כתב מרן ראש הישיבה שליט"א בהסכמתו לספר פתיל תכלת להגאון רבי אבנר עפג'ין שליט"א, ובתוך הדברים כתב שמעיקר הדין די לקיים מצות וראיתם אותו בשעת התפילה, וכמו שבתפילין, שנאמר בהם והיה לאות על ירך ולזיכרון בין עיניך למען תהיה תורת ה' בפיך, די לנו באות וזיכרון בתפילת שחרית וממשיך את זיכרוןם לכל היום, אם כן הוא הדין בטלית שדי בזכירה אחת בבוקר.

וכך כתב מרן הגר"ע יוסף למעשה שדי בזה שאדם מתעטף בטלית בבוקר, ועל ידי כך אדם זוכר כל היום כולו ויכול להכניס את הציציות פנימה.

ולא רק שיכול להכניס, אלא כותב רבנו האר"י ז"ל שמצוה ועדיפות עלינו להכניס את הציציות של הטלית קטן פנימה ולא להוציאם החוצה. ורבנו האריז"ל התבטא על כך בביטוי חריף, שמי שמוציא את הציציות זה היפך האמת.

יחד עם זאת, יש בעלי בתים שעובדים בכל מיני מקומות שיש שם כל מיני אינשי דלא מעלי, מקומות שיש סכנה מבחינה רוחנית, **והוצאת הציציות מוסיפה ומחזקת ביראת שמים, לאלה באמת מייעצים להוציא את הציציות החוצה כדי שזה יהיה להם כמחסום והגנה**, מפני שהם נמצאים במקומות מסוכנים רוחנית.

משל למה הדבר דומה? אדם רגיל שם מסיכה כדי לא להדביק ולהידבק בנגיף הקורונה, אבל אלה שעובדים בבתי החולים, הם שמים לא רק מסיכה, אלא לובשים חלוקים מיוחדים, שמים משקף על הפנים שלהם ועוד כהנה וכהנה אמצעי הגנה. כל זה למה? מפני שהם נמצאים במקומות שיש שם יותר חיידקים, ולכן הם צריכים יותר להישמר. אותו הדבר כשאדם הולך במקומות שיש שם חיידקים רוחניים, מקומות לא בריאים ורחובות מטונפים, אדרבה, שיוציא ציציות בחוץ כדי לשמור על עצמו.

הדברים אמורים רק לאותם אלה שצריכים להישמר, אבל בני התורה, אלה שנמצאים בערים החרדיות, נמצאים בבני ברק עיר התורה והחסידות, בחורים שנמצאים בתוך הישיבה, הם ברוך ה' שמורים, והם יכולים לקיים מצות ציצית בצורה הטובה ביותר,

וכמו שאומר רבנו האריז"ל שהדרך הטובה ביותר היא להכניס את הציציות בתוך הבגדים, ומי שנוהג אחרת זה ממש היפך האמת.

ברכה על טלית שאינה שלו

ג. שאלה: אדם ששרווליו קצרים ועולה להיות שליח ציבור והביאו לו טלית להתעטף בה, האם צריך לברך על הטלית?

תשובת הרב: כתב מרן בשלחן ערוך (סי' י"ד ס"ג): השואל מחברו טלית שאינה מצויצת, פטור מלהטיל בה ציצית במשך כל החודש. ומדוע? מפני שכתוב גדילים תעשה לך על ארבע כנפות 'כסותך' אשר תכסה בה (דברים כ"ב י"ב), ודרשו רבותינו: (חולין קל"ו ע"א) כסותך – ולא כסות של אחרים.

אבל כתב מרן **שאם הוא ביקש ממנו טלית שכבר יש בה ציציות, יכול לברך עליה מיד.**

ומסבירים האחרונים שהטעם לדבר הוא מפני שבודאי אם ביקש ממנו את הטלית כדי לקיים בה מצות ציצית, הוא רוצה להתפלל עם טלית ותפילין, ואם כן בודאי שהיה בדעת המשאל שהשואל יקח אותה כדי שיוכל לקיים את המצוה. אמנם הוא לא יודע את כל פרטי ההלכות, אבל הוא רוצה שהשואל יצא בה ידי חובה.

ובאמת רק כאשר אדם נותן לחברו את הציצית במתנה גמורה על מנת להחזיר ולא בהשאלה, רק במצב כזה הציצית נחשבת של השואל לגמרי, אלא שכאשר יסיים להשתמש יהיה עליו להחזיר אותה, ולפי ההלכה זה נקרא מתנה. ולכן כאשר אדם משאל לחברו ציצית כדי שיצא בה, מתכוון שהשואל יצא בה ידי חובה, ומן הסתם גמר בדעתו שאם כדי לצאת בה יצטרך השואל לקנותה במתנה, הרי שיקנה לו אותה באמת במתנה גמורה. ולפי זה כותב מרן שהשואל טלית מצויצת יברך עליה מיד.

האחרונים מעירים שהדין כן רק כאשר השואל ביקש את הטלית כדי שיצא בה ידי חובה, אבל אם הוא רק רצה לעלות לתורה או כדי לעלות שליח ציבור והואיל ושרווליו קצרים הוא לוקח טלית כדי לכסות את זרועותיו, או שרוצה לעלות לדוכן **והוא צריך את הטלית לשם כבוד בלבד ולא לשם מצוה, יתכן שבעל הטלית לא התכוון להשאל לו אותה לשם מצוה אלא רק לשם כבוד, ולכן יש אומרים שבאופן כזה אין לברך.** ואם הוא רוצה לברך,

יכול לומר למשאל שישאל לו אותה כדי שיוכל לקיים בה מצוה. ומה הדין בטלית של ציבור? יש אומרים שגם לדעת הסוברים שאין לברך – כאן יברך, ואפילו הוא לובש אותה רק כדי לעלות לתיבה. מפני שטלית של ציבור נחשבת לטלית של שותפים, שהרי כל הקהל שותפים בה, ובגד של שותפים חייב בציצית.

לעשות באופן אחר, זה עדיף שלא להכנס למחלוקת הפוסקים אם חייב לברך פעם נוספת על הטלית.

לפעמים אדם צריך להיכנס לבית הכסא, ואכן אין ברירה ופושט את הטלית, וכאשר חוזר להתעטף לא יברך פעם נוספת.

כאשר אדם נמצא בבית הכנסת ואין שם שירותים, ופשט את הטלית בבית הכנסת והלך לביתו, ולאחר מכן חזר לבית הכנסת, על זה כתב המשנה ברורה (סי' ח' ס"ק ל"ג) שאפילו שהליכה אינה הפסק, אבל מכל מקום שינוי מקום חושב הפסק, ולכן הוא כותב שבאופן כזה צריך לברך לכל הדעות.

טלית קטן מניילון

ה. שאלה: טלית קטן העשויה מניילון כעין רשת, האם הוא מהודר?

תשובת הרב: יש בטלית הזו בעיה גדולה, אף שהיא נוחה יותר¹. כתב מרן בשלחן ערוך (סי' י' ס"ד) שאם יש לאדם טלית מעור, אפילו אם הכסף שלה עשוי מברד – פטורה מן הציצית.

מה הטעם שבגד עור פטור מציצית? הלבוש (סי' י' ס"ד) ביאר מפני שכתוב "על כנפי בגדיהם", ולמדו מכאן שצריך שיהיה דוקא בגד שטווי באריגה שתי וערב, אבל בגד מעור הוא חתיכה אחת ולכן הוא פטור מן הציצית. החיי אדם (כלל י"א אות ו') כתב שהטעם הוא מפני שבגד מעור לא נקרא בכלל בגד.

בשו"ת אגרות משה (ח"ב האו"ח סימן א') כתב לגבי בגדי ניילון שהתחדשו בזמננו, שגם לדעת הרמ"א (סי' ט' ס"א) שסובר שכל הבגדים כגון כותנה צמר גפן וכדומה חיובם הוא מן התורה, מכל מקום בגדים העשויים מניילון פטורים לגמרי, מפני שאינם עשויים על ידי טווי ואריג.

והוסיף וחדש חידוש גדול יותר, שאפילו בגד העשוי מפוליאסטר, שזה אמנם עשוי מטווי ואריגה אבל החומר שלו הוא ניילון, גם הוא פטור. מפני שבגד העשוי מחוטי צמר או פשתן וכדומה, חייב להיעשות על ידי חוטי שתי וערב. אבל בגדי הפוליאסטר, מטבע הדברים אפשר לעשותם גם על ידי חתיכה אחת. גם אם האדם בחר לעצמו לייצר מזה חוטים וליצור מזה צורת בגד ממש, עדיין זה לא נהפך לשם של בגד, ולכן הוא כותב שהבגדים הללו פטורים.

¹ בבני ברק ואזורים כדוגמתה הטלית הזו אינה מצויה ברוך ה', אבל לאנשים שמתקרבים עושים כזו טלית מניילון שעשויה נקבים קטנים שבביל האורור.

ולכן הלכה למעשה, אם אדם מבקש מחברו טלית על מנת לעלות שליח ציבור, לא יברך אלא אם כן אומר לו במפורש שרוצה לברך עליה, ואז יברך ויתעטף ויעבור לפני התיבה.

ובטלית של ציבור יכול לברך ללא חשש, רק שינהג כמו שמתנהגים בבוקר – יברך להתעטף בציצית, יעשה כעטיפת הישמעאלים ויתעטף בה לגמרי. ומדוע? מפני שיש אומרים שאפילו שזו טלית של מצוה ונחשבת טלית של אנשים, בכל זאת יתכן שאין כוונתו לשם מצוה, וכיון שמצוות צריכות כוונה, כאשר מברך ומתעטף כמו בבוקר ועושה כעטיפת הישמעאלים – ודאי שכוונתו לשם מצוה ויוצא ידי חובה.

הסיר את הטלית וחוזר ומתעטף האם יברך

ד. שאלה: מי שפשט טליתו מעליו וחוזר ומתעטף בה, האם חוזר לברך?

תשובת הרב: כתב מרן בשלחן ערוך (סי' ח' ס"ד): אם פשט טליתו, אפילו היה דעתו לחזור ולהתעטף בה מיד, צריך לברך כשיחזור להתעטף בו.

אבל הרמ"א סובר שאין לברך. וכך דעת הפוסקים הספרדים. (ואף שהפוסקים הספרדים חיזקו את דברי מרן ויישבו ההערות של הרמ"א, להלכה כתבו שספק ברכות להקל ולא מברכים.) [וע"ע בשו"ת חקרי הלכה האו"ח סי' ג' אות ג']

ומכל מקום נכון להזהר לכתחילה שלא להוריד את הטלית מעליו אלא אם כן יש צורך.

גם צריך להזהר שלא תיפול לו הטלית. מרן כותב סעיף לאחר מכן (סעיף ט"ו) שאפילו אם נפלה טליתו שלא במתכוון, אם נפלה לגמרי ולא נשאר אפילו חלק ממנה עליו – צריך לחזור ולברך כששובשה שוב, ובזה גם הרמ"א מודה שצריך לברך כשחוזר ללבשה.

למעשה אמנם גם בזה אנחנו אומרים ספק ברכות להקל ולא מברכים, אבל מכל מקום רואים כאן כמה צריך להיזהר בדבר.

הדבר הזה מצוי בכמה מקרים. לפעמים אדם מסיים להניח את התפילין, והוא רוצה להוריד את הטלית כדי ללבוש את החליפה או את הז'קט, והוא מוריד את הטלית, לובש את הז'קט ולאחר מכן מחזיר את הטלית. צריך לדעת שהדבר הזה לא ראוי, כי לפי דעת מרן השולחן ערוך צריך לחזור ולברך פעם נוספת, ואם הוא לא מברך, נמצא שהוא מקיים את עטיפת הטלית לאורך כל התפילה ללא ברכה. לכן כשאין ברירה, רשאי לעשות כן. אבל כשיכול

לעומתו דעת הגאון הרב שלמה זלמן אוירבך (בספר הליכות שלמה פ"ג אות ט"ז) סובר שבגד מחומר סינטטי אם נעשה על ידי אריגת חוטים שתי וערב חייב בציצית. אבל כשאין זה רק צורת אריגה בלבד, פטור מציצית.

אותן ציציות העשויות מניילון, ודאי שאינן עשויות מחוטים שתי וערב, אלא הם חתיכה אחת, וכמו שהזכרנו רוב הפוסקים סוברים שאין עליה כלל חיוב ציצית. אבל יש בין אחרוני זמננו שלדעתם בגד כזה גם הוא חייב בציצית. [וע"ע בשו"ת מהר"י שטייף האו"ח סי' כ"ח, ובשו"ת הר צבי ח"א האו"ח סי' ט', שו"ת דברי יציב ח"א סי' ג', שו"ת אבן ישראל ח"ט סי' א', קובץ תשובות להגר"ש אלישיב ח"א סי' א', שו"ת ציץ אליעזר ח"ב סי' ג', שו"ת אור לציון ח"א סימן ג', שו"ת אז נדברו ח"ז סי' נ"ב - נ"ד, תשובות והנהגות ח"א סי' ל"ד, שו"ת להורות נתן ח"ב סי' א' - ד'].]

ולכן הלכה למעשה, **אדם שמתקרב ליהדות, אפשר באמת לתת לו טלית כזו כדי שיתחיל להתרגל במצות ציצית**, ועם הזמן יעבור לכותנה וגם לצמר.

אבל לאדם רגיל שזהיר במצות ציצית, יש לו להימנע מציצית כזו, כי הרבה פוסקים סוברים שבגד כזה אין עליו חיוב ציצית כלל. ובודאי שאין לברך על טלית קטן מניילון. (אף שמי שיש לו בגד ניילון צריך להטיל בו ציצית, לחומרא, לחשוש למחייבים בציצית).

ויש שעושים בטלית מניילון בכנפות חתיכות בד, אבל גם זה אינו מועיל, כי מרן כתב בשלחן ערוך (סי' י' ס"ד) שאם הטלית מעור וכנפיה של בגד, פטורה מציצית. שהולכים אחר רוב ועיקר הבגד. ולכן גם בטלית ניילון שיש כנפות מבד, אין זה מועיל לצאת ידי חובה.

זמן עטיפת הטלית

ו. **שאלה:** בזמנים שהשמש זורחת בשעה מאוחרת, ויש אנשים זקוקים להגיע מוקדם לעבודתם, מתי הזמן המוקדם ביותר שאפשר להניח טלית ותפילין ולהתפלל?

תשובת הרב: כתב מרן בשלחן ערוך (סי' י"ח ס"א) שהלילה אינו זמן ציצית מפני שכתוב "וראיתם אותו", ופירשו רבותינו פרט ללילה שאדם לא יכול לראות ציצית.

ומרן כתב שם (ס"ג): מאימתי מברך על הציצית בשחר, משיכיר בין תכלת שבה ללבן שבה. וזהו למעשה שיעור שווה למה שאמרו חז"ל שזמן ציצית הוא משיכיר את חברו הרגיל עמו קצת בריחוק ארבע אמות ויכירנו.

ומתי הזמן הזה? כתב בכף החיים (ס"ק י"ח) שהמנהג בירושלים שהוא כשעה קודם הנץ החמה. אבל באמת הוא תלוי בכל מקום ומקום. וסבא מרן הגאון איש מצליח בתשובה (ח"א סי' ט"ו דף נ"א ע"ד) האריך וביאר שבאמת אין שיעור מדויק, אלא כל מקום ומקום לפי טבע המקום, אלא שהמנהג הוא בארץ ישראל לעשות שעה קודם זמן הנץ. וכתב (בדף נ"ב ע"א) שהנהיגו השיעור הזה לחומרא, לפי ששעה קודם הנץ החמה בודאי כבר הגיע זמן ציצית בכל ימות השנה.

אם הזמן דחוק, אפשר להניח טלית ותפילין קודם לכן, ולהתחיל ברוך שאמר מאחר ועלה עמוד השחר. לאחר ישתבח קודם שמתחילים יוצר, שאז בדרך כלל כבר הגיע הזמן, ימשמשו בטליתותיהם ותפיליהם ויברכו, וימשיכו משם ואילך לברכת יוצר אור.

דברי זיכרון על הגר"מ הלוי זצ"ל

ז. נאמר כמה מילים על מורי ורבי, מרן הגאון רבי משה הלוי ע"ה שהיום (יום ראשון י"א חשוון) היארציי"ט שלו.

הרב היה דמות של פלא. היה לו עמל התורה בצורה מדהימה. הוא היה יושב ולומד ומסכם כל סוגיא, ואצלו אין דבר כזה שנשארת קושיא. על כל קושיא הוא היה יושב שעות.

הרב היה מלמד אותנו גמרא בעיון, ואני זוכר שהיינו יושבים ומכינים את השיעור שעות על גבי שעות, מכינים הרים של קושיות ותירוצים, וכמה דקות לאחר שהרב היה מתחיל את השיעור נוכחנו לדעת שכל הקושיות שלנו התנדפו, עפו ברוח. הרב לא השאיר שום מקום לקושיא או אי הבנה.

למדתי אצל הרב במשך חמש שנים. את כל פרק "איזהו נשך" שהוא חמשה עשר דפי גמרא, למדנו עם הנימוקי יוסף, הבית יוסף של כל הלכות ריבית, השולחן ערוך, ש"ך וט"ז, כל זה במשך חצי שנה בלבד. וכך היה גם בשאר הלימודים כמו הלכות שבת.

ההעמקה שלו היתה מבהילה. כידוע אצלנו בישיבה השיעור לא נמסר על ידי הרב, אלא התלמיד קורא את הגמרא, את רש"י, התוספות, מהרש"א, משמרות כהונה ועוד, והרב שואל את התלמיד שאלות, כמו מי אמר לך שכך הפירוש ולא אחרת ועוד שאלות. בחור יכול ללכת לאחר השיעור ולראות שרוב הקושיות שהרב הקשה לו בשיעור הם למעשה שאלות של המפרשים, וכל זה נדרש מהתלמיד שהוא עצמו גיע להעמקה וההבנה הזו.

הרב ע"ה היה דורש מאיתנו בלשון הזה: **תלמיד שלא הגיע מעצמו לכל קושיא וקושיא שהקשה מהרש"א בסוגיא, הוא**

לא יודע ללמוד. לא שלא הבין דברי מהרש"א, אלא אפילו אם לא הגיע מעצמו לכל קושיא שמהרש"א התקשה בה, הוא לא יודע ללמוד. את זה הוא היה דורש מבחורים בשיעור א' וב' בישיבה גדולה! כל כך היה עמל בתורה ומחדיר בתלמידים את החשיבות של עמל התורה.

היה לו עמל מפרך. פעם אמרו עליו **שאי אפשר לתפוס אותו בקושיא שנעלם ממנו מקור.** הוא יודע את כל המקורות, ויש לו הבנה ומהלך ברור בביאורי הסוגיות.

הרב ע"ה זכה, ולמרות שנפטר בגיל ארבעים, נודע שמו כשם אחד הגדולים אשר בארץ. ספריו נמצאים בכל רחבי תבל. יש לו עמקות נפלאה בהלכה.

היה לו עמל של תורה מדהים, והוא סיפר לנו שבדרך כלל אדם בשעה שתיים או שלש בלילה כבר אין לו כח, והוא מספר שהיו לו לפעמים מהלכים שיש קושיא מכאן ותירוץ מכאן, והחוט השני היה מחבר את הכל. לאחר שש-שבע שעות של ריכוז כבר הייתי עייף, ואמרתי לעצמי שאני לא יכול ללכת לישון עד שאמצא את ההסבר לכך. והוא אומר שהסברות הכי יפות שהיו לו היו בזמנים הללו, שאדם נמצא כבר בשיא החולשה והעייפות שלו.

הוא קרא לספרו "תפילה" למשה, והשם הזה לכאורה מטעה, מי ששומע אותו חושב שמדובר על פירוש של התהלים... אבל הוא כתב (בהקדמתו לספר) שקרא לו כן מפני שכל מה שזכה הוא אך ורק בזכות התפלה.

הרב היה מאמין בכח התפלה ברמה יוצאת מגדר הרגיל ויוצאת דופן לגמרי. כשבוע לפני פטירתו, הוא לא ידע שממש קרבו ימיו, ואני וידיד נפשי הגאון רבי חננאל כהן שליט"א הלכנו לבקר אותו, וראינו אותו שאינו מצליח להתכופף כדי לכתוב. היה לו ספר שלם של הלכות שמיטה מונח בראשו, אבל הוא לא היה יכול להתכופף.

היה לפניו ספר חזון איש, **והוא היה מריים אותו על ידיו למעלה ולומד בו במשך שעות על גבי שעות**, וכל זה מפני שהוא לא היה יכול להתכופף ולהניח אותו על השולחן.

הוא היה לומד תורה מתוך עמל ומתוך ייסורים. כמה חודשים קודם לכן היתה תקופה שהוא הרגיש הרבה פחות טוב, וגם ללמוד הוא לא היה יכול. צריך להבין, כמה ימים קודם פטירתו, שאז היה בחולשה גדולה מאד הוא היה יכול ללמוד הלכות שביעית מתוך החזון איש, וכמה חודשים לפני כן אפילו את זה הוא לא הצליח לעשות. שנבין כמה גודל הצער שהיה לו. והוא היה לוקח וקמץ ומקשיב לתהילים, זה המכסימום שהוא יכול לעשות.

הרב אמר לנו שבהתחלה הדבר שהכי כאב לו זה ביטול התורה. אבל אחר כך הוא אמר לעצמו שהרי כתוב "ואהבת את ה' אלקיך", ואמרו חכמים שבכל מידה ומידה שהוא מודד לך הוי מודה לו במאד מאד. ומי אמר שמצות לימוד התורה עדיפה במצב שלי, אולי עכשיו המצוה שלי היא לאהוב את ה', וברגעים האלה כל הזמן אני חושב אהבת ה', אני אוהב את ה', ואני חוזר על זה עוד ועוד וכך ממלא את רצונו של הקב"ה. זהו דבר בלתי נתפס.

הרב ע"ה לא היה מקובל, אבל בכח התורה שלו היה בעל ניסים ובעל רוח הקודש בצורה מופלאה. יש יהודי בשם אבי שמואליאן (מפורסם בשם "אבי מזגנים"), ופעם אחת הרב נכנס לבית החולים מעייני הישועה כדי להביא לשם את הרבנית, והיהודי הזה שהיה אחד מתלמידיו רץ אליו וביקש ממנו שיברך את אשתו כי היא עכשיו בחדר לידה ועומדת לבצע הפלה. הרב הסתכל עליו ואמר לו: מה פתאום הפלה?! אשתך ילדה כרגע בת. היהודי הזה המשיך ואמר לו שהרגע הוא היה שם והוא הלך להשלים ולסדר את הטפסים וכו', אבל הרב בשלו: **אשתך ילדה בת!** הוא הלך ובאמת ראה שאשתו ילדה בת כמה רגעים לפני כן!

נסיים בסיפור קצר אבל חזק. סיפרתי אותו בליל ההילולא בשנת תשס"א, כמה חודשים לאחר פטירת הרב.

היה יהודי אחד שעבר עבירה על חוקי המדינה, ובא לרב ע"ה לאחר תפילת שחרית וסיפר לו שהוא נתפס עובר על החוק, ולצערנו היו כמה אנשים במקום ותפסו אותו, והוא הלך והודה במעשה, ובא לשאול את הרב מה לעשות עכשיו. הדבר הזה אמנם לא אסור על פי ההלכה אבל אסור על פי חוקי המדינה, והוא מפחד מהעונש שצפוי לו – מאסר, קנסות וכו'.

אמר לו הרב שימתין מעט כי הוא באמצע קריאת חק לישראל, והקב"ה יזמן לו את התשובה בקריאה של אותו היום. הרב סיים לקרוא, ואמר לו שעל פי מה שהיה כתוב בזוהר של אותו היום, הוא צריך לקחת עשרה אנשים ויעשה להם סעודת הודיה. לא יספר על מה הסעודה, ורק יאמר שהוא מודה לה' על נס שהוא עשה לו, ואחר כך לא ידבר כלום.

עברה תקופה, ובאמת אף אחד לא בא לתבוע אותו. הוא הלך למשטרה, שאל אותם מה קורה עם התיק, והם מספרים לו שהתיק נסגר מחוסר ראיות. והוא תמה לעצמו, כיצד יתכן "חוסר ראיות", והלא היו שם הרבה אנשים שראו הכל, הכל מצולם ומתועד, ומה גם שהוא הודה במשטרה. זה נקרא "חוסר ראיות"!!

סיפרתי את זה בהילולא של הסבא האיש מצליח בטבת שנת התשס"א, וזה היה כמה חודשים לאחר הפטירה של הרב ע"ה. אשתי ירבה סמוך לאשה אחת בשולחן והיא לא הכירה אותה, ואותה אשה ששמעה את הסיפור הזה התחילה להזויל דמעות. אשתי רואה אותה ככה ושואלת אותה מה קרה לה? והיא מספרת לה שזו היא בעצמה האשה שסיפרתי עליה. היא גם כן אמרה שהסיפור הזה אמיתי לחלוטין.

אחים יקרים! היום זו ההילולא של הרב ע"ה, וזכותו העצומה שלמד תורה בעמל, לימד אלפי תלמידים ברחבי הארץ, הזכות הגדולה הזו תעמוד לנו בעזרת ה'. כל אחד ידליק נר בביתו לכבוד נשמת הרב משה לוי בר רחל שתבלחט"א.

הציון של הרב נמצא בבית העלמין של ישיבת פוניבז', והיום בשעה אחת וחצי יש עליה גדולה של תלמידי חכמים שעולים לשם. כל מי שזקוק לישועה יבוא לשם, יתפלל על הציון של הרב ומבטח לו שיראה ישועות נפלאות בעזרת ה' בזכות מורנו ורבנו כבוד הרב ע"ה.

ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

זמן קצר לאחר מכן קרובת משפחה שלו אמרה להם שהיא בהיריון בחודשים מתקדמים והרופאים אומרים לה שאין מח לעובר. היא בכתה הרבה ואמרה לו שהיא המתונה הרבה זמן עד שהתעברה בילד הזה. היהודי הזה שמע אותה ואמר לה שכדאי לה ללכת לרב.

הגיעו לרב, והרב באותו הזמן היה כותב ספר על דיני רובא וחזקה. סיפרו לו הכל, ובמשך רבע שעה הרב יושב וחושב, ואומר לעצמו רובא, חזקה, חזקה, רובא, ולפתע קם ומכריז: **"יש לילד הזה מח! יש לו מח!"** הרב אמר להם שיקחו את כל המסמכים וישימו בצד, שיתעלמו מהכל ושלא ילכו עוד לבדיקות. הוא אמר להם שהכל בסדר, ושהוא מבטיח להם שיש לו מח.

אמרו לו: כבוד הרב, יש רופאים ויש מסמכים ויש ויש... הרב שמע כך ושואל אותם מדוע באתם אלי? ואמרו לו שהם שמעו על אותו קרוב משפחה שהרב אמר לו וכו', אז הרב אמר להם שישאלו אותו, לסמוך על הרב או לא לסמוך עליו?...

הם יצאו מהרב והחליטו שכך הם עושים. **הגיעו לבית, גנזו את כל המסמכים שלהם, וברוך ה' נולד להם ילד בריא ושלם!**

השיעור נמסר ביום ראשון י"א מר חשון תשפ"ב

כמידי יום ראשון בשעה 12 בצהריים בערוץ "קול ברמה".

העלון מוקדש לע"נ הילד הטהור שלא טעם טעם חטא **ישראל מאיר עשויש** ז"ל

בית ההוראה פתוח 24 שעות ביממה, בטלפון: 03-5500228

העלון יוצא לאור בחסות א. משכנתאות – יעוץ המשכנתא הטוב ביותר בארץ

לפרטים: 054-8444095

להצלחת: רמי יצחקיאן, אריאל פלר, יוסי דהמן, אליהו חן ויוסי ברנס הי"ו

עורך ראשי: הרב שלמה נחום.

ניתן להצטרף לאלפים המקבלים את העלון במייל,

וכן ליצור קשר בדוא"ל - A025606532@gmail.com

ניתן להאזין לשיעור זה ולשאר שיעורי מורנו הרב שליט"א

בקו "תורת חיים" 02-5606532

וכן במערכת "קול הלשון"